

Ruim een derde tot de helft van de 55-plussers gezond maar niet sociaal actief

Aan de hand van twee basisgegevens met name de sociale activiteiten van ouderen en hun gezondheid onderscheiden we verschillende profielen onder ouderen. Al naargelang de strengheid van het gezondheids criterium is ruim een derde tot de helft van de 55-plussers wel gezond maar niet sociaal actief. Los van de overweging dat het mensen vrij staat om dingen al dan niet op te nemen en keuzes te maken, kunnen we stellen dat er onder de 55-plussers nog heel wat maatschappelijk potentieel aanwezig is dat benut kan worden.

Dat de groep van ouderen een grote diversiteit vertoont, hoeft nauwelijks gezegd. Het (h)erkennen van deze diversiteit wordt steeds belangrijker wanneer het beleid enerzijds (verder) wil inzetten op maatzorg en het passend ondersteunen van ouderen en anderzijds het aanwezige sociaal potentieel bij ouderen wil inschatten. In een tijd waarin de indi-

viduele verantwoordelijkheid voor het regelen van zorg en het behoud van het sociaal welzijn steeds meer op de voorgrond treedt, biedt een profiel schets van ouderen een richtsnoer voor het beleid. Welke groepen van ouderen kunnen de eigen verantwoordelijkheid aan en welke groepen kunnen dat minder en hebben (meer) ondersteuning nodig?

Parameters voor sociale activiteiten en gezondheid

Verdeling van 55-plussers naar al dan niet vrijwilligerswerk verrichten, lidmaatschap van een vereniging, zorg voor een ziek, gehandicapt of ouder persoon, gezondheidsbeleving en al dan niet lijden aan een langdurige ziekte/aandoening/handicap in combinatie met ernst van beperking, 2014, in %

Variabelen	Categorieën	In %
Vrijwilligerswerk	Ja, regelmatig	14
	Neen	86
Actief lid of bestuurslid van	0 verenigingen	52
	1	25
	2	13
	3	6
	4	2
	5	1
	6	1
Informele zorg verleend	Ja, afgelopen jaar	27
	Neen	73
Gezondheid	Heel erg slecht en slecht	9
	Redelijk	34
	Goed en heel erg goed	57
Lijdt aan langdurige ziekte/aandoening/handicap in combinatie met ernst van beperking	Ja, zelden of niet beperkt	6
	Ja, af en toe beperkt	14
	Ja, voortdurend beperkt	18
	Neen	62
N (100%)		654

Welke parameters?

Eerst geven we een verdeling van de antwoordfrequenties op de afzonderlijke parameters voor sociaal actief zijn en gezondheid. We spitsen de analyse toe op de groep van 55 jaar en ouder (geen bovengrens).

Van de 55-plussers verricht 1 op de 7 regelmatig vrijwilligerswerk. Een kwart onder hen is actief lid of bestuurslid van één vereniging, 13% van twee verenigingen en 10% van drie of meer. Iets meer dan een kwart verleende in het afgelopen jaar zorg aan een ziek, gehandicapt of ouder persoon. Voor een derde van de 55-plussers is de gezondheid redelijk. Een kleine 10% zegt zich slecht of heel slecht te voelen; 57% geeft zichzelf een goede of heel goede rating. Iets meer dan 6 op de 10 lijdt niet aan een langdurige ziekte of aandoening; 38% doet dat wel en voor een redelijk aantal onder hen gaat dit gepaard met voortdurende hinder.

Afbakening van sociaal actief en gezond

Gemeten met regelmatig vrijwilligerswerk doen, actief lid of bestuurslid zijn van minstens één vereniging en informele zorg opnemen, definiëren we als 'sociaal actief' diegenen die op minstens twee van de drie sociale activiteiten scoren; alle anderen worden dan als niet sociaal actief gekarakteriseerd.

'Gezond' zijn in eerste instantie diegenen die van zichzelf zeggen in goede of heel erg goede gezondheid te verkeren én niet te lijden aan een langdurige ziekte/handicap/aandoening. Wie aan één van beide of aan beide criteria niet voldoet, beschouwen we als niet gezond. Omdat deze afbakening vrij streng is, hanteren we inzake gezondheid een tweede definitie met meer vrijheidsgraden: 'gezond' zijn diegenen die een (heel) goede of redelijke

gezondheid hebben én niet beperkt zijn in doen en laten ingeval van een langdurige aandoening; wie in slechte gezondheid verkeert, redelijk of goed gezond is maar lijdt aan een langdurige aandoening die af en toe of voortdurend beperkingen meebrengt, labelen we dan als 'niet gezond'.

Profielen onder ouderen

Het combineren van sociaal actief en gezond levert vier profielen op.

In het eerste scenario is iets meer dan 10% van de 55-plussers sociaal actief én gezond; voor 4 op de 10 geldt het tegenovergestelde: zij zijn niet sociaal actief én beantwoorden niet aan het strenge gezondheids criterium. Hanteren we het ruimere gezondheids criterium dan vergroot de groep van sociaal actief én gezond tot 18%; het aandeel dat noch sociaal actief noch gezond is, valt dan terug tot 27%.

Meer dan een derde van de 55-plussers is gezond maar sociaal niet actief in het eerste scenario en dat geldt zelfs voor de helft in het tweede scenario. Dit is de groep met maatschappelijk potentieel: deze ouderen zijn gezond maar in geen of slechts één van de drie in aanmerking genomen vormen van maatschappelijk engagement actief (vrijwilligerswerk, verenigingsleven, informele zorg).

Profielkenmerken

De analyse van de profielen uit het eerste scenario naar een aantal achtergrondkenmerken wijst niet op enige variatie naar het geslacht, wel naar de leeftijd. De groep 'sociaal actief én gezond' is jonger: de gemiddelde leeftijd bedraagt 65,1 jaar. Meer dan de helft (53%) behoort tot de leeftijdsklasse 55-64 jaar en 18% is 75 jaar of ouder. De groep die noch soci-

Al of niet sociaal actief zijn in combinatie met al of niet gezond zijn

Profielen onder 55-plussers op basis van sociaal actief en gezond zijn (in %) en gemiddelde leeftijd (in jaren) per profiel volgens twee scenario's, 2014

Profiel	Scenario 1 (met streng gezondheids criterium)		Scenario 2 (met minder streng gezondheids criterium)	
	%	Gemiddelde leeftijd (in jaren)	%	Gemiddelde leeftijd (in jaren)
Sociaal actief + gezond	13	65,1	18	65,7
Sociaal actief + niet gezond	10	66,8	5	66,3
Niet sociaal actief + gezond	36	68,6	50	69,7
Niet sociaal actief + niet gezond	41	71,4	27	70,8
N (100%)	654	69,1	654	69,1

Bron: SCV-survey 2014.

aal actief noch gezond is, telt 30% 55-64-jarigen; het aandeel 75-plussers ligt hier het hoogst (41%). De gemiddelde leeftijd van deze groep is 71,4 jaar.

Verder zijn er ook verschillen naar opleiding. Het profiel 'sociaal actief én gezond' omvat meer dan 30% ouderen met een hogere opleiding (niet-universitair+universitair onderwijs); binnen de groep met het tegenovergestelde profiel is dat aandeel slechts 10%.

Ook de gezinssituatie levert significante verschillen op. Van de groep 'niet sociaal actief én niet gezond' woont 30% alleen en iets meer dan de helft woont samen met partner (zonder kinderen of andere personen). Ook binnen de sociaal actieve én gezonde

ouderen komt het samenwonen met partner voor in de helft van de gevallen maar deze groep is jonger waardoor er ook nog vaak wordt samengewoond met partner én kinderen.

Van de sociaal actieven én gezonden is bijna een derde nog beroepsactief; binnen de groep 'niet sociaal actief én niet gezond' met een gemiddeld hogere leeftijd is dat aandeel logischerwijze veel geringer (iets meer dan 10%). Van de groep met potentieel (gezond maar niet sociaal actief) verricht een vijfde nog betaald werk.

Merken we tot slot op dat genoemde kenmerken eveneens naar voren komen bij beschouwing van de profielen uit het tweede scenario.

Hoe gemeten?

Er werd gebruik gemaakt van data van de survey 'Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen' (SCV), een jaarlijks onderzoek bij een representatieve steekproef van inwoners van 18 jaar en meer uit het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De cijfers komen uit de editie van 2014. Voor de invulling van 'sociaal actief' en 'gezond' werd inspiratie gevonden in een artikel van Huisman e.a., Diversiteit in ouder worden hanteerbaar maken voor beleid en praktijk. In: *Geron*, 3. Voor de sociale activiteit kijken we naar volgende parameters: vrijwilligerswerk, lidmaatschap van een vereniging en de informele zorg aan een ziek, gehandicapt of ouder familielid, kennis of buur. Deze activiteiten gelden tevens, op politieke participatie na, als indicatoren voor het meten van sociale participatie in het kader van de 'Active Ageing Index', dit is een door de Europese Commissie en de Economische Commissie voor Europa van de VN ontwikkelde meetlat om de leefsituatie van ouderen op diverse terreinen op te volgen. Voor vrijwilligerswerk gaat het om het regelmatig verrichten van vrijwilligerswerk. Inzake lidmaatschap werd in de SCV-vragenlijst gepolst

naar geen lid, vroeger lid, passief lid, actief lid of bestuurslid van een 26-tal verenigingen. Een actief lid neemt deel aan de activiteiten; een bestuurslid vervult binnen een vereniging een officiële functie (voorzitter, penningmeester ...) en een passief lid betaalt enkel lidgeld en/of leest het tijdschrift. Omdat we zicht wilden krijgen op het actief zijn in de meest strikte betekenis, werden enkel zij die actief lid of bestuurslid zijn van tenminste één vereniging geselecteerd. Wat informele zorg betreft, beschouwen we als sociaal actief diegenen die in het afgelopen jaar zorgden voor een ziek, gehandicapt of ouder persoon, ongeacht of die zorg in voorliggende periode is gestopt.

Het aspect gezondheid wordt door twee parameters geschat: naast de subjectieve beleving van de gezondheid door de respondent - de gezondheid is heel erg slecht, slecht, redelijk, goed of heel erg goed - wordt rekening gehouden met het al dan niet lijden aan een langdurige ziekte/aandoening/handicap en de impact ervan op het dagelijks functioneren.

Meer info

Lieve Vanderleyden
Studiedienst van de Vlaamse Regering
02 553 41 33
lieve.vanderleyden@dar.vlaanderen.be

